

Je to nejstarší písemný právní dokument, který usiluje o upevnění feudálního řádu, církevní moci a panovnického rodu. Zároveň však ukazuje, jaký byl skutečný stav společnosti na počátku 11. století.

Materiál nám může posloužit jako historický pramen, který vypovídá o situaci ve společnosti. Materiál je převzat z výboru historických dokumentů Minulost našeho státu v dokumentech, Praha, Svoboda 1971, str. 31 – 32. Protože od vydání dokumentů uběhla už řádka let, může tento text v digitalizované podobě posloužit vyučujícím ke zkvalitnění vyučovacího procesu.

...kníže“ vstal a stoje na kazatelně takto hovořil: „Chcete napravit své zlé skutky a vrátit se k rozumu od svých nepravostí?“ A oni se slzami odpověděli: „Jsme připraveni k nápravě a k odvrácení od nepravostí.“ Tu kníže, pozdvihnuv pravici nad hrobem biskupovým, takto promluvil: „Pozdvihněte, bratří, společně pravice k Pánu a naslouchejte mým slovům, která chci, abyste stvrdili přísahou na svou víru.

První tedy můj příkaz k vám budiž nejoprávněnější: vaše manželství, která až dosud měli jste jako v nevěstinci a společná jako mezi zvířaty, necht' napříště se řídí kanonickým řádem tak, aby manželka spokojila se s jedním mužem a muž jednou ženou zákonitě před církví provdanou.

Za druhé, kdyby manželka mužem nebo muž manželkou opovrhl a nesvár mezi nimi dospěl až k roztržce, nechci, aby ten z nich, který by se nechtěl vrátit do dřívějšího svazku zákonitě uzavřeného, podle řádu naší země jako rušitel manželství byl uveden v rabství, nýbrž spíše tísni našeho nezměnitelného příkazu, necht' je to osoba jakákoliv, budiž uvržen do vyhnanství do Uher a nebudiž nikterak dovoleno, aby do země se vracel a se vykoupil, aby nákazou jedné ovce boží stádo ovcí se neposkvrnilo.

Za třetí, kdyby panny, vdovy a cizoložnice byly usvědčeny, že ztratily stud a dobré jméno a porodily děti nemanželsky, jest je postihnouti týmž náležením. Neboť, když mají svobodné rozhodování provdati se, proč páchají cizoložství a své plody uměle potracují, což jest nejhorší hřích před Bohem?

Za čtvrté, kdyby si žena stěžovala, že svým mužem není milována slušně, nýbrž uchopována neslušně, budiž mezi nimi uspořádán boží soud před církví, a kdo by byl shledán vinným, necht' zaplatí knížeti povinné pokuty. (Boží soud, neboli „ordál“ spočíval v tom, že osoby byly ponořeny po určitou dobu do vody a kdo přežil, byl shledán nevinný nebo jeho tvrzení bylo považováno za pravdivé. Ordál mohl být také prováděn ohněm.)

Podobně o těch, o nichž se proslýchá, že zabili člověka, arcikněz ať jejich jména napíše správci příslušného hradu a správce ať je obešle k soudu, a kdyby se vzpírali, uvrhne do vězení, až buď učiní náležité pokání, nebo zapírají-li, vyjde najevo žhavým železem nebo popřísežnou vodou jejich hřích či nevina. Avšak bratrovrahy, otcovrahy, vrahy kněží a osoby upadlé v obvinění z podobných těžkých zločinů ať arcikněz označí hradeckému správci nebo knížeti a tito ať je s rukama přikovanými k trupu vyvrhnou z království, aby potupně a běženecky sdíleli na zemi úděl Kaina.

Za páté, krčmu, která jest kořen všech špatností, odkud pocházejí krádeže, vraždy, smilstva a všechny špatnosti, kdo zřídí nebo zřízenou za plat převezme: krčmář, jestliže bude postižen, ať je veden do středu tržiště, přivázan ke sloupu a mrskán pruty, jak dlouho by biřic chtěl, avšak jeho věci ať nezabírá fiskus, ať nepropadají komoře knížecí, nýbrž ať jsou pod zemí pohřbeny, aby se nikdo neposkvrnil napitím tak prokletým. Pijáci pak, kdyby byli přistiženi v krčmě, ať nevyjdou z vězení, dokud by nesložili 300 denárů pro knížecí komoru.

Za šesté, aby o nedělích se nekonalý trhy a o slavných svátcích, jež se slaví v naší zemi hlavně proto, aby o ostatních dnech mohli se oddávati dílu. Kdyby pak někdo ve dnech výše řečených byl přistižen při služebném díle, dílo samo a to, co při díle by se našlo, ať vezme arcikněz a viník ať zaplatí do knížecí komory 300 denárů.

Podobně s těmi, kdož své mrtvé ve víře zemřelé pohřbívají na polích nebo v lesích: kdož se toho opováží, dají arciknězi vola, knížeti pak 300 denárů, mrtvý nad to ať je dopraven na křesťanský hřbitov.“

Biskup Šebíř nato všechna nařízení knížete stvrdil vlastní pravomocí.

Náměty pro práci s textem:

- 1) Udělejte výčet trestných činů, které se snaží zákoník potírat.
- 2) Jak vypadaly manželské vztahy na počátku 11. století?
- 3) Které činy by byly i dnes považovány za trestné činy a které ne?
- 4) Jak rozumíte slovům: „...byl uveden v rabství“?
- 5) Pokuste se najít důvod zákazu práce a trhů o nedělích.